

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 70/2014 vp

**Hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koske-
vaksi lainsäädännöksi**

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä joulukuuta 2014 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 292/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Anne Hartoneva, oikeusministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio
- apulaisprofessori Juha Lavapuro.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— professori (emeritus) Teuvo Pohjolainen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa. Lailla kumottaisiin nykyinen henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa annettu laki.

Samassa yhteydessä ehdotetaan muutettaviksi vankeuslain, tutkintavankeuslain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain viittaussäännökset.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2015.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa todetaan, että asiaa koskeneesta aikaisemmasta peruutetusta hallituksen esityksestä on saatu eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausunto (PeVL 19/2012 vp), joka on otettu valmistelussa huomioon. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tausta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa. Samaa asiaa koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle helmikuussa 2012 (HE 2/2012 vp), mutta esitys peruutettiin helmikuussa 2013. Perustuslakivaliokunta antoi esityksestä lausunnon (PeVL 19/2012 vp), mikä on nyt arvioitavana olevaa esitystä laadittaessa pyritty ottamaan huomioon.

Ehdotettu sääntely

Ehdotettu laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa sisältää 6 lukua, joista 1 luvussa on säännökset lain soveltamisalasta ja määritelmistä, 2 luvussa erilliset säännökset kustakin Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekisteristä ja 3 luvussa säännökset tietojen käsittelyn periaatteista eli käytännössä tietojen luovuttamisesta eri viranomaisille ja tiedonsaanti-oikeuksista. Ehdotuksen 4 luku puolestaan koskee rekisteröidyn oikeuksia, 5 luku tietoturvasuutta ja tietojen säilyttämistä ja 6 luku sisältää eräitä erinäisiä säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereitä ovat täytäntöönpanorekisteri, yhdyskuntaseuraamusrekisteri, valvonta- ja toimintarekisteri, turvallisuustietorekisteri ja Rikosseuraamuslaitoksen potilasrekisteri. Rekistereissä olevia tietoja voidaan säädettyjen edellytysten täytyessä luovuttaa poliisille, Maahanmuuttovirastolle ja vastaanottokeskukselle, Oikeusrekisterikeskukselle, ulosottoviranomaiselle, haastemiehelle, syyttäjälle, tuomioistuimelle, Tullille, rajavartiolaitokselle, sotilasviranomaisille ja Kansaneläkelaitokselle.

Rekisterisääntelyn arviointi

Sääntely on merkityksellistä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevan perustuslain 10 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön (esim. PeVL 19/2012 vp, s. 2/I) mukaan lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Lainsäätäjän harvinaisinta sitoo se, että henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita rekisteröinnissä ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröityvien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset tietojen luovutettavuus mukaan luettuna sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturva, minkä lisäksi näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista (esim. PeVL 19/2012 vp, s. 2/I, PeVL 35/2004 vp, s. 2/II ja PeVL 51/2002 vp, s. 2/I).

Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereihin tallennetaan ehdotettujen säännösten perusteella rangaistusten täytäntöönpanon sekä muiden Rikosseuraamuslaitokselle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tai välttämättömiä tietoja. Toissijaisesti henkilötietojen salassapittoa ja luovuttamiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sekä muuhun henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia. Laissa tarkoitetut henkilörekisterit on lueteltu 3 §:n 2 momentissa ja niihin rekisteröivät henkilöä koskevat yksilöintitiedot tyhjentävästi 4 §:ssä.

Hallituksen esityksessä on korjattu ne valtio-oikeudelliset ongelmat, joihin perustuslakivaliokunta (PeVL 19/2012 vp) kiinnitti huomiota peruutettua hallituksen esitystä HE 2/2012 vp arvioidessaan. Ehdotetuista henkilörekistereistä koskevista säännöksistä ilmenee perustuslakivaliokunnan lausuntopöytäkirjassa edellytetyllä tarkkuudella, mitä tietoja ja missä tarkoituksessa voidaan tallettaa samoin kuin tietoihin oikeutettujen piiri.

Tietojen luovuttamista ja saantia koskevan sääntelyn arviointi

Viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä arvioidessaan perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (PeVL 62/2010 vp, s. 4/I ja siinä mainitut lausunnot). Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 62/2010 vp, s. 4/I, PeVL 59/2010 vp, s. 4/I).

Rikosseuraamuslaitoksen henkilörekistereitä koskevaan 1. lakiehdotukseen sisältyy useita säännösehdotuksia tietojen luovuttamisesta sekä Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta saada tietoja muilta viranomaisilta ja tiedonantovelvollisilta salassapitosäännösten estämättä. Ehdotetut valtuudet ovat rajattuja ja yksilöityjä. Tarpeelli-

suusvaatimukseen kytketyt luovuttamisvaltuudet 14—23 §:ssä sisältävät tyhjentävään muotoon kirjoitetut säännökset luovutettavissa olevista tietosisällöistä. Siltä osin kuin luovutettavia tietosisältöjä ei ole tyhjentävästi luetteluttu, luovuttaminen on sidottu välttämättömyyteen laissa määritellyn yksilöidyn tarkoituksen kannalta (25 ja 26 §). Lisäksi tietojen luovuttamista arkaluonteisia tietoja sisältävästä potilasrekisteristä koskeva 27 §:n säännös sisältää tyhjentävän luettelon luovutettavissa olevista tiedoista ja tahoista, joille tietoja voidaan välttämättömistä syistä luovuttaa. Samoin tietojen luovuttaminen on rajattu laissa säädettyyn tehtävän suorittamiseen ja tiettyihin viranomaistahoihin. Ehdotukset vastaavat tältä osin vaatimusta siitä, että oikeus salassa pidettävien tietojen saamiseen ja antamiseen on sidottava yksilöidysti niihin tilanteisiin, joissa tietojen saaminen tai antaminen voi välttämättömistä syistä olla perusteltua sekä rajattava niihin henkilöihin, joille tiedot ovat näistä syistä välttämättömiä (ks. PeVL 60/2010 vp).

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

PeVL 70/2014 vp — HE 292/2014 vp

Helsingissä 24 päivänä helmikuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Johannes Koskinen /sd	Elina Lepomäki /kok
vpj.	Anu Urpalainen /kok	Markus Lohi /kesk
jäs.	Tuija Brax /vihr	Elisabeth Naucclér /r
	Eeva-Johanna Eloranta /sd	Vesa-Matti Saarakkala /ps
	Ilkka Kantola /sd	Kimmo Sasi /kok
	Pia Kauma /kok	Tapani Tölli /kesk
	Kimmo Kivelä /ps	Harry Wallin /sd.
	Anna Kontula /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.